

ลัดภาวະโลกร้อน

ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

อารีย์ เชื้อเมืองพาน*

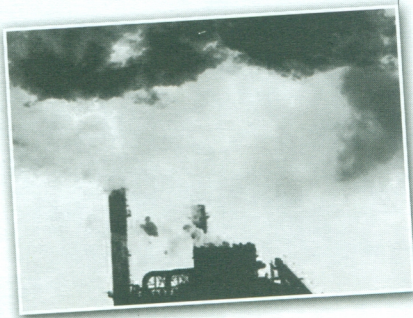
เกริ่นนำ

โลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ในปัจจุบันได้เกิดภัยคุกคามที่อาจจะทำให้โลกใบนี้ต้องถึงกาลดับสูญก่อนเวลาอันควร ภัยคุกคามดังกล่าวไม่ใช่ภัยที่เกิดจากมนุษย์ต่างดาวเหมือนที่ผู้สร้างภาพยนตร์จินตนาการขึ้น แต่ภัยดังกล่าวเกิดจากฝีมือของคนที่อาศัยอยู่บนโลกใบนี้เป็นผู้สร้างขึ้นมาด้วยมือของตนเอง และก็ไม่แปลกที่ผู้ที่ได้รับผลกระทบก็คือผู้คนที่อาศัยอยู่บนโลกใบนี้ ชาวที่ปรากฏทางสื่อไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ หรือทางโทรทัศน์ก็ได้นำเสนอเรื่องภาวะโลกร้อนอยู่ทุกวัน แต่ข่าวที่ถูกนำเสนอในส่วนของโลกร้อนทุกคนคิดว่าเป็นเรื่องของสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูงขึ้น ส่งผลทำให้น้ำแข็งขั้วโลกละลายเร็วขึ้น ในความเป็นจริงแล้วหากจะกล่าวถึงภาวะโลกร้อนต้องกล่าวถึงทุกมิติที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนไม่ควรกล่าวในด้านเดียว และหากจะพิจารณาถึงสภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็พอจะจำแนกได้ดังนี้

1. มิติทางเศรษฐกิจ : การดำรงชีวิตของคนบนโลกใบนี้ร้อนกว่าสมัยก่อนเป็นร้อยๆ เท่า การดำรงชีวิตสมัยก่อนอิงแอบกับธรรมชาติ สมัยนี้ล้ำยุคโดยเทคโนโลยี ทำให้เกิดสินค้าใหม่ๆ มากกระตุ้นต่อมการบริโภคของผู้คนอย่างมากมาย หลายต่อหลายคนต้องชวนขวายเป็นได้มาซึ่งสินค้าดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ไม่ว่าได้มาแล้วจะส่งผลดีต่อชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ทุกวันนี้คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า สภาวะทางเศรษฐกิจของโลกก็ร้อนไม่แพ้สภาพอากาศ มีการแก่งแย่งแข่งขันกันโดยไม่จำกัดรูปแบบและวิธีการ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

2. มิติทางสังคม : เมื่อมิติทางเศรษฐกิจเกิดภาวะร้อนรุ่ม ย่อมส่งผลกระทบทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ทุกวันนี้ก็มีรากเหง้ามาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ทั้งปัญหายาเสพติด ที่มีผู้ใช้เป็นแนวทางในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจเหนือบุคคลอื่น รวมถึงปัญหาเยาวชนที่ติดเกมก็เกิดจากผู้ประกอบการที่เห็นแก่ตัว และปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย และคงจะไม่มีใครปฏิเสธว่าการดำรงชีวิตในปัจจุบันมีความปลอดภัยน้อยกว่าสมัยก่อนมาก วันนี้ได้รักษาลมหายใจไว้กับตัวก็นับว่าเป็นบุญแล้ว

3. มิติทางสิ่งแวดล้อม : เป็นมิติที่ผู้คนกล่าวถึงกันมากในเรื่องของโลกร้อน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาวะโลกร้อน และอาจจะกล่าวได้ว่าเหตุที่ทำให้มิติทางสิ่งแวดล้อมอยู่ในภาวะร้อนก็มาจากสองมิติที่กล่าวมาข้างต้น เพราะทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้เพื่อการผลิตสินค้าเพื่อสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับมวลมนุษย์ที่มี “ความอยาก” ที่ไม่สิ้นสุด เมื่อถูกนำไปใช้มากขึ้นจนเกิดการเสียความสมดุล ก็เกิดภัยธรรมชาติมากขึ้น และมวลมนุษยนั้นแหละที่เป็นผู้เดือดร้อน

*รองศาสตราจารย์.
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

210194

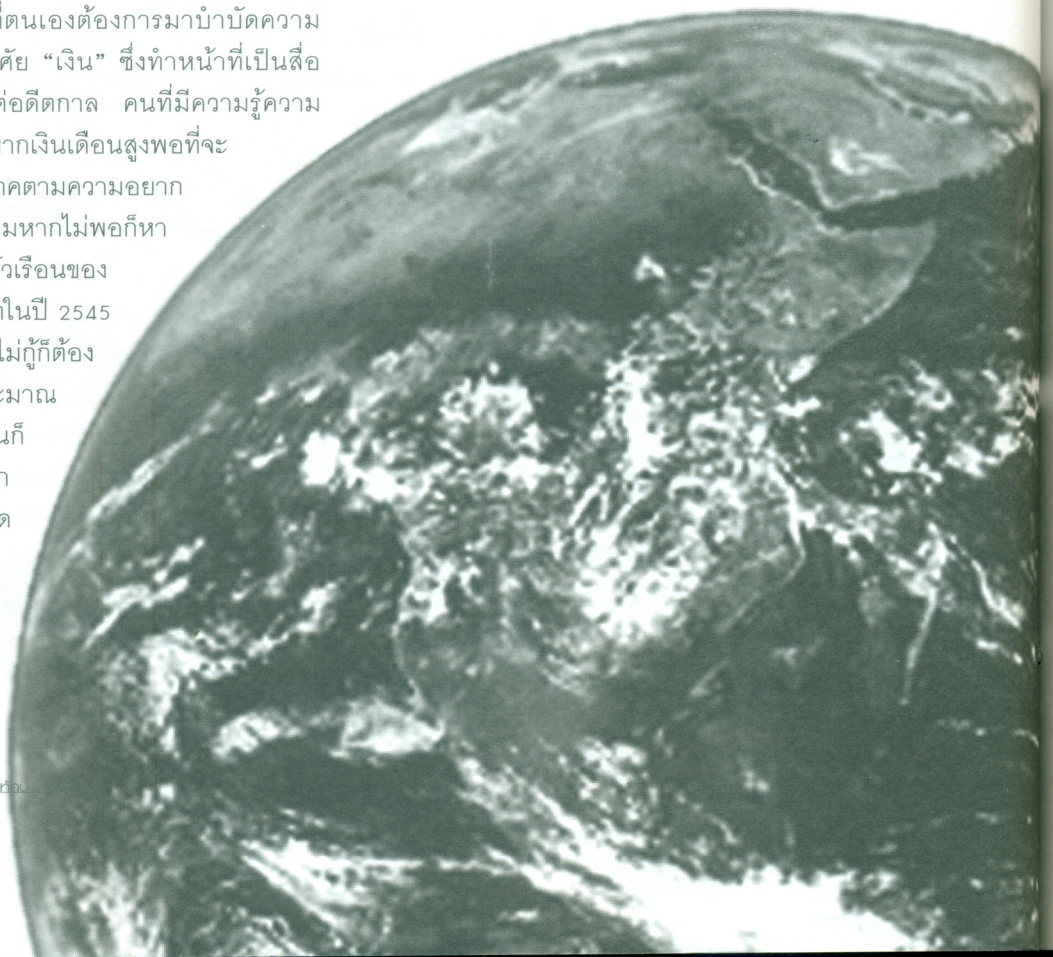
รากเหง้าของสาเหตุการเกิดภาวะโลกร้อน

จากที่ได้กล่าวถึงสภาวะของโลกที่ร้อนรุ่มทั้ง 3 มิติมาแล้วข้างต้น หากเราจะแก้ไขภาวะโลกร้อนให้ได้ผลอย่างแท้จริง ก็จำเป็นต้องค้นหารากเหง้าของสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนให้ได้เสียก่อน หลายต่อหลายคนก็อาจจะมีความตอบในใจว่าก็เกิดจากสาเหตุโน้นสาเหตุนี้ แต่ในความเป็นจริงแล้วรากเหง้าของสาเหตุการเกิดภาวะโลกร้อนก็คือ **“ความอยากที่เกินความพอดี”** และความอยากของคนในยุคโลกาภิวัตน์เป็นความอยากที่ไร้ขอบเขต และก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเลียนแบบกันมากขึ้นโดยเฉพาะ **“การอุปโภคและบริโภค”** ซึ่งหากย้อนกลับไปดูในอดีตเราจะพบว่า การกินการอยู่จะเน้นไปเพื่อบำบัดความ **“หิว”** แต่การกินการอยู่ในปัจจุบันจะเป็นไปเพื่อการบำบัดความ **“อยาก”** และกระแสสังคมของยุคการบริโภคนิยมได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตจากเดิม **“พอมีพอกิน”** กลับกลายเป็นสังคมที่เน้นความอู้ฟูและหรูหรา มีการใช้ทรัพยากรเพื่อการอุปโภคและบริโภคมากขึ้นกว่าเดิมหลายสิบเท่า ระบบการผลิตจากเดิมเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคก็เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการค้า ใช้ระบบตลาดเข้ามารองรับสินค้าของตนเอง มีการจูงใจให้คนซื้อสินค้าที่ตนเองผลิต ทำให้ลัทธิบริโภคนิยมแพร่ขยายไปในวงกว้างและกินลึกทุกเพศทุกวัยไม่เว้นแม้กระทั่งเด็ก จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติจะพบว่ารายได้ต่อหัวของชาวบ้านในเขตภาคเหนือ 1 ใน 3 หมดไปกับการซื้อบัตรเติมเงินโทรศัพท์มือถือ อีก 1 ใน 3 หมดไปกับการผ่อนเครื่องใช้ไฟฟ้าและมอเตอร์ไซด์ และที่เหลือถึงจะเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ไม่มีเงินให้เหลือเก็บออมไว้ใช้ในยามชราภาพ

เมื่อความอยากได้ใคร่มีของคนมีมากขึ้น เขาก็จำเป็นต้องพยายามเสาะแสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการมาบำบัดความอยาก ซึ่งการแสวงหาก็คืออาศัย **“เงิน”** ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนมาตั้งแต่อดีตกาล คนที่มีความรู้ความสามารถก็เป็นมนุษย์เงินเดือน หากเงินเดือนสูงพอที่จะซื้อหาสิ่งของมาอุปโภคและบริโภคตามความอยากได้ก็ไม่มีปัญหา ในทางตรงกันข้ามหากไม่พอก็หาช่องทางทั้งการกู้ ซึ่งพบว่าหนี้ครัวเรือนของคนไทยเพิ่มขึ้นจาก 14,000 บาทในปี 2545 เป็น 187,000 ในปี 2548 หากไม่กู้ก็ต้อง **“โกง”** ซึ่งจะพบตัวเลขที่มีการประมาณการกันเป็นล้านล้านบาท บางคนก็เป็นผู้ประกอบการซึ่งพยายามทำให้งิการของตนเองได้กำไรสูงสุดโดยไม่คำนึงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นขอได้ได้ผลกำไรก็พอ ส่วนคนที่ไม่มีช่องทางอื่นก็ดำเนินธุรกิจนอกกฎหมายทั้ง ค้ายาเสพติด

ค้ายาเสพติด หรือทำธุรกิจที่ล่อแหลม(แม้ว่าจะถูกกฎหมายเช่นร้านเกม ที่มั่วเมาเยาวชนของชาติ) ซึ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็ทำให้สังคมเราร้อนไม่แพ้อากาศ ตามข่าวทางสื่อที่กล่าวถึงยิวอาชญากร ทั้งลักทรัพย์จนถึงปล้นและฆ่า มีให้เห็นทุกวัน ที่สำคัญและเป็นที่สลดใจของเราชาวพุทธก็คือ ลูกฆาตบุพการีเพื่อเอามรดกหรือเงินไปชำระหนี้ที่เกิดจากการบริโภคเกินตัว นี่เป็นความร้อนที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ต้นตอมาจากไหนก็มาจากความอยากที่ไม่พอดี สังคมทุกวันนี้จึงไม่ปลอดภัย บางวันโล่งอกโล่งใจเพราะยังมีลมหายใจอยู่

ด้านสิ่งแวดล้อมที่ร้อนก็เกิดจากความอยากที่ไม่ใช่ขอบเขตของผู้ประกอบการ ซึ่งต้องการผลิตของมาก ๆ เพื่อจะได้รับผลกำไรมาก ๆ ในกระบวนการผลิตก็ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นปัจจัยการผลิต ทั้งที่ดิน น้ำรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ อีกมากมาย เมื่อถูกนำมาใช้มากเกินไปจนเกินความพอดีธรรมชาติก็ขาดความสมดุล อากาศร้อนมากขึ้นเพราะป่าไม้ถูกทำลาย ฝนตกรุนแรงก็ท่วมเพราะป่าไม้ถูกทำลาย ทำไม้ป่าถูกทำลายก็เพราะผู้ประกอบการอยากรวย เช่น ถางป่าเพื่อให้ได้เนื้อที่เพื่อทำรีสอร์ท หรือตัดไม้มาทำเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น นอกจากนี้ระบบนิเวศก็ถูกทำลายโดยกระบวนการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน เพราะความอยากได้กำไรมาก ๆ ของผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำโดยไม่บำบัดก่อน หรือการปล่อยก๊าซพิษในอากาศ ทำให้คนเป็นโรคทางเดินหายใจมากขึ้นเพราะอากาศไม่บริสุทธิ์ ต้องไปเสาะหาเงินเพื่อซื้อเครื่องปรับอากาศอีกใช้กันมาก ๆ เข้าอากาศก็ร้อนมากขึ้น หากเรารักษาความสมดุลของธรรมชาติไว้ได้ เครื่องปรับอากาศก็ไม่มีความจำเป็น ผลที่เกิดจากอุณหภูมิที่สูงขึ้นนอกจากระดับน้ำทะเลจะสูงขึ้น พื้นที่โลกถูกกัดเซาะ และที่น้ำกลัวไปมากกว่านั้นโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่เคยปรากฏ

มาก่อนก็เริ่มมาเยือนพวกเรามากขึ้น

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นการอธิบายถึงรากเหง้าของสาเหตุที่ทำให้โลกของเราอ่อนอยู่ทุกวันนี้ ซึ่งสาเหตุสำคัญคือความอยากของคนเราที่เกินพอดี ทำให้เราต้องไปเบียดเบียนคนอื่นและเบียดเบียนธรรมชาติ ส่งผลทำให้สภาพสังคมและธรรมชาติเสียความสมดุลไปด้วย หากเราจะแก้ภาวะโลกอ่อนจริง ๆ ก็ต้องปรับให้ระดับความ “อยาก” ของคนให้อยู่ในระดับพอดี เพราะหากทุกคนในสังคมพยายามที่จะตอบสนองความอยากของตนเองให้มากที่สุด สังคมก็จะขับเคลื่อนไปข้างหน้าด้วยผลประโยชน์ส่วนตน หากปล่อยเป็นเช่นนี้ต่อไปปัญหาต่าง ๆ ก็จะมีทวีความรุนแรงมากขึ้นเพราะโลกขาดความสมดุล นักเศรษฐศาสตร์มักจะทำไว้เสมอว่า “เมื่อเราได้สิ่งหนึ่งมาเราก็จะต้องเสียอีกสิ่งหนึ่งไป” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “โลกนี้ไม่มีของฟรี” การสร้างสิ่งหนึ่ง ก็คือการทำลายอีกสิ่งหนึ่ง และสิ่งที่ถูกทำลายคือ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งสังคมและธรรมชาติ และสิ่งที่เราได้อีกคือ “ความรู้สึกภูมิใจที่ได้อุปโภคบริโภคในสิ่งที่เราอยาก” หากปล่อยให้เป็นเช่นนี้จะทำให้เราดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขสบายกายได้อย่างไร

แนวทางการแก้ไขหรือลดภาวะโลกอ่อน

เมื่อทราบถึงรากเหง้าของสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะโลกอ่อนว่าเกิดจาก “ความอยากที่เกินพอดี” ของคน แล้วเราจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร การแก้ไขปัญหาก็ต้องแก้ไขที่รากเหง้า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแนวความคิดเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้ปวงชนชาวไทยได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งกระแสพระราชดำริดังกล่าวกล่าวว่า

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานด้านจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา

และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันได้ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของใคร ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง ส่งผลทำให้ชีวิตของเรามีอิสระภาพ เป็นไท มีภูมิคุ้มกันและมีความระมัดระวังตัวระวังใจไม่ให้หลงระเห็จไปกับโลกมายาที่เต็มไปด้วยวัตถุนิยม อย่างไรก็ตามยังมีข้อโต้แย้งกันมากมายว่าแต่ละบุคคลก็มีระดับความพอเพียงที่แตกต่างกัน ซึ่งหลักที่แท้จริงก็คือหากความพอเพียงในระดับที่เราต้องการและได้มาโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่ทำให้ส่วนร่วมเสียหาย และการได้มาของคนใดคนหนึ่งจะต้องรักษาความสมดุลของทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการประยุกต์ใช้ตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามแนวทฤษฎีใหม่จะมีอยู่ 2 แบบ คือ

1. แบบพื้นฐาน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว ซึ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวสามารถแสวงหาปัจจัยเพื่อให้พอเพียงในการยังชีพของตนเองและครอบครัวเป็นสำคัญ ซึ่งการแสวงหาและการใช้จ่ายดังกล่าวต้องเป็นไปตามหลัก การประมาณตนและความมีเหตุมีผล

2. แบบก้าวหน้า เป็นความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับประเทศ เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับส่วนรวม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งจะส่งผลทำให้สังคมมีภูมิคุ้มกันที่ดี

สรุป

วิกฤตการณ์โลกอ่อน ก็มีสาเหตุมาจากความไม่เพียงพอของมนุษย์ เมื่อเกิดความไม่เพียงพอของคน จึงเกิดการเบียดเบียนตนเองและขยายไปถึงผู้อื่น รวมถึงธรรมชาติ ผลที่เกิดขึ้นก็คือความไม่สมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ผลของความไม่สมดุลก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมที่นับวันรุนแรงมากขึ้นและปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรง อย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ นั้นจะลดความรุนแรงลงได้ก็ต่อเมื่อคนรู้จักและเข้าใจ เข้าถึงคำว่า “พอเพียง” และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้ปวงชนชาวไทยถือเป็นสิ่งล้ำค่า หากเราหันกลับมาใช้ชีวิตที่สมถะและเรียบง่ายไม่หลงมกมายกับโลกวัตถุนิยมโลกคงจะไม่อ่อนไปกว่านี้

► เอกสารอ้างอิง

พงษ์เทพ สุธีรวัฒน์. (ม.ป.ป.). แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับกระบวนการภาคประชาชน. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
สถาบันวิจัยสภาพแวดล้อม. (2550). เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบรรเทาเสภาวะโลกอ่อนอย่างยั่งยืน.
กรุงเทพ ฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.